książki autor pisze o niemieckim okręcie S-90 raz jako o torpedowcu, by kilka linijek dalej określić go mianem kontrtorpedowca – a to przecież dwie zupełnie odrębne klasy okrętów. Z drugiej strony błędy te w żadnym wypadku nie przesadzają o moim pozytywnym stosunku do recenzowanej książki, którą z czystym sumieniem mogę polecić każdemu, kto interesuje się historią Azji, jak i niemieckiego kolonializmu.

mgr Marcin Adamczyk
Uniwersytet Wrocławski
Instytut Studiów
Międzynarodowych
Zakład Studiów
nad Bezpieczeństwem
ul. Koszarowa 3
51-149 Wrocław
marcin.amadeusz.adam-
czyk@gmail.com

Tomasz Kamiński (red.), *Overcoming Controversies in East Asia* [Преодоление противоречий в Восточной Азии], Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2017, ss. 232

Niewątpliwie należy się zgodzić ze stwierdzeniem, iż spory czy kontrowersje to nieodłączny element wszelakich interakcji międzypaństwowych, o czym we wstępie do książki *Overcoming Controversies in East Asia* napisał jej redak-

tor naukowy Tomasz Kamiński. Nie jest to bynajmniej pierwsza publikacja książkowa tego młodego, choć już rozpoznawalnego w naszym kraju badacza¹. Kamiński jest autorem i współautorem wielu interesujących artykułów i opracowań naukowych (a także publicystą liberalnego czasopisma *Liberte!*). Wydał on prawdopodobnie jedyną jak do tej pory w polskim obiegu naukowym monografię poświęconą relacjom na linii UE – ChRL (*Sypiając ze smokiem. Polityka Unii Europejskiej wobec Chin*, Łódź 2015), a także wraz z Małgorzatą Pietrasiak pracę zbiorową podejmującą problematykę chińskiej ekspansji na arenie międzynarodowej (*China goes global. Rosnące znaczenie Chin na arenie międzynarodowej*, Łódź 2012). Moim zdaniem najnowsza książka pod redakcją Tomasza Kamińskiego jest godną kontynuatką jego wcześniejszych prac. Redaktorowi po raz kolejny udało się zebrać w jednym miejscu rozważania kilkunastu uznanych autorów, co w czasach niknącej popularności prac zbiorowych należy niewątpliwie docenić – tym bardziej, iż przeważają wśród nich badacze z zagranicy. Zawarte w *Overcoming Controversies...* artykuły zostały podzielone na dwie odrębne części zatytułowane odpowiednio *Internal and regional Outlook* (5 prac) oraz *Global Outlook* (7 prac). Kryterium według którego

¹ Przynajmniej w kręgach naukowców zajmujących się polityką zagraniczną współczesnych Chin.

zostały one przydzielone do poszczególnej części książki jej redaktor klarownie wyłuszczył we wstępie i jak się wydaje jest to podział słuszny.

Pierwszą część publikacji otwiera rozdział zatytułowany *The Chinese Nationalism and Foreign Policy Component in Mass Consciousness in China*, którego autorem jest Dmitry V. Kuznetsov. Autor pochyla się w nim nad dynamicznie wzrastającym natężeniem nacjonalistycznych przekonań w chińskim społeczeństwie po 2000 roku. Kuznetsov pokrótce opisuje historyczne korzenie chińskiego nacjonalizmu od „wieku upokorzenia” po kres rządów Mao Zedonga. W dalszych podrozdziałach analizuje on również wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny fali chińskiego nacjonalizmu w latach dziewięćdziesiątych minionego wieku oraz kolejnej w XXI wieku. Druga część artykułu poświęcona jest natomiast stosunkowi KPCh wobec powyższego trendu, ze szczególnych uwzględnieniem lansowanej przez Xi Jinpinga koncepcji „Wielkiego Chińskiego Marzenia”. Praca Kuznetsova jest interesującym rozwinięciem głoszonych m.in. przez Roberta Kagana, Marcina Jacobego (i wielu innych badaczy)² tez o wysokim poziomie nacjonalizmu w chińskim społeczeństwie i jako taka stanowi cenne ich uzupełnienie.

W rozdziale drugim pt. *Womenomics: The Assumptions and Effects of*

Abenomics' Third Arrow Agnieszka Batko podejmuje mało znane w naszym kraju zagadnienie aktywizacji kobiet na japońskim rynku pracy, jako ważnego filaru programu reform ekonomicznych wdrażanych przez premiera Shinzo Abe. Autorka w swoim artykule przytacza szereg danych statystycznych, aby w klarowny i przekonujący sposób uargumentować, dlaczego taki program jest w tym kraju w ogóle potrzebny. Niewątpliwie niektóre z nich mogą budzić niepokój odnośnie sytuacji kobiet w Kraju Kwitnącej Wiśni (przy czym sama autorka widzi szansę na poprawę w dłuższej perspektywie). Cała praca zawiera w sobie szereg interesujących rozważań (zazwyczaj zresztą pomijanych w innych opracowaniach) odnośnie sytuacji japońskiej gospodarki.

Autorem rozdziału trzeciego zatytułowanego *Failed Attempts at Sino-Japanese Security Cooperation* jest Karol Żakowski. Próbuje on odpowiedzieć na pytanie czy Chiny i Japonia są w stanie zbudować trwałe i oparte na zaufaniu relacje w obszarze bezpieczeństwa, pomimo dotychczasowych różnic i sporów czy historycznych zaszłości. Żakowski wskazuje przy tym, iż owe stosunki trapią przede wszystkim problemy, niż prężne relacje gospodarcze, kulturalne czy nawet polityczne. Autor analizuje przebieg stosunków na linii Pekin – Tokio praktycznie od ich zarania w latach siedemdziesiątych, aż do czasów nam współczesnych (ze szczególnym uwzględnieniem okresu po 2000 roku). Poświęca jednocześnie wiele miejsca na

² Choć z różnym natężeniem i nie zawsze wprost.

bliższe omówienie okresów (np. trzęsienie ziemi w Japonii sprzed kilku lat) w których zbliżenie wydawało się być jak najbardziej możliwe, ale z różnych powodów (zazwyczaj brak woli z jednej czy drugiej strony) nie udało się do niego doprowadzić. Praca Karola Żakowskiego jest niewątpliwie rzetelnym przeglądem relacji chińsko-japońskich w obszarze bezpieczeństwa, wskazującym przy okazji na duży zasób wiedzy autora w zakresie omawianej materii.

Rozdział czwarty *North Korea's Fourth Nuclear Test* autorstwa Kahramana Süvariego przybliża czytelnikowi koreański program jądrowy. Jego struktura jest przejrzysta i moim zdaniem godna naśladowania. Po krótkim wprowadzeniu, Süvari przechodzi do omówienia (w oddzielnych podrozdziałach) czterech kolejnych prób koreańskiej bomby atomowej. Osobny podrozdział pracy poświęcony jest natomiast analizie czynników wewnętrznych, zewnętrznych i technicznych, które skłonić mogły reżim Kim Dzong Una do przeprowadzenia czwartej próby – znów warto podkreślić, iż autor robi to w sposób przejrzysty i klarowny. Artykuł niewątpliwie w interesujący i przystępny sposób przybliża rzadko podejmowany w polskiej nauce problem koreańskich prób z bronią jądrową.

Ostatni rozdział pierwszej części książki zatytułowany *Defence Reform and Military Modernization in the Philippines in the perspective of the South China Sea Conflict*, którego autorem jest Péter Klemensits, to natomiast pró-

ba spojrzenia na co raz bardziej gorący konflikt na Morzu Południowochińskim z perspektywy Filipin. Klemensits w większej części swojej pracy analizuje filipińskie wydatki na obronność po roku 2000 oraz przebieg procesu transformacji sił zbrojnych od zakończenia zimnej wojny. Sporo miejsca poświęca on również na nakreślenie potencjalnych kierunków dalszego rozwoju potencjału militarnego Manili. Interesującą cechą artykułu (zapewne zamierzoną) jest to, iż pokazuje on jak w relatywnie niezbyt silnym państwie, o jednocześnie strategicznym położeniu, ścierają się interesy dwóch wiodących mocarstw współczesnego świata.

Część drugą (*Global outlook*) otwiera praca Doroty Roszkowskiej i Emilii Matlaszek pt. *Europe–China economic cooperation after official Belt and Road initiative announcement*. Autorki podjęły się w niej zadania przybliżenia gospodarczych relacji chińsko-europejskich po ogłoszeniu inicjatywy Jednego Pasa i Szlaku. Wpierw pokrótce przybliżają one główne założenia tejże inicjatywy, aby w następnym podrozdziale przejść do szczegółowego opisu instytucjonalnych ram współpracy w postaci szczytów UE–Chiny, Azja–Europa oraz w ramach formatu 16+1. Trzeci i czwarty podrozdział to natomiast krótka analiza skutków owej kooperacji, zaś na końcu rozdziału Roszkowska i Matlaszek zamieszczają podsumowanie i rekomendacje dla dalszego rozwoju relacji. Niewątpliwie struktura pracy jest bardzo klarowna

i przejrzysta, a bibliografia odpowiednio rozbudowana.

Z poprzednim artykułem koresponduje rozdział autorstwa Gu Hongfeia pt. *Opportunities Amidst Uncertainties China–EU Security Cooperation in the context of the ‘One Belt One Road’ initiative*. Podjęty w nim temat jest nowatorski i interesujący – daleko wykracza poza standardowe rozważania nad wizją Nowego Jedwabnego Szlaku jedynie jako pola do współpracy ekonomicznej. Autor wprowadza czytelnika w temat współpracy chińsko-europejskiej w dziedzinie bezpieczeństwa, wskazując jednocześnie na wyzwania i szanse jakie stoją przed partnerami z obu krańców Eurazji – wszystko to w kontekście rozwoju projektu Jednego Pasa i Szlaku. Jediną wadą artykułu wydaje się być nieco chaotyczne wykorzystanie przypisów.

Rozdział ósmy zatytułowany *Bridging the Visegrad Group and East Asia Through Cooperation* (autor: Lukáš Laš) zamyka niejako część książki poświęconej rozważaniom nad współpracą na linii Europa – Azja. Niewątpliwą zaletą artykułu jest analiza relacji gospodarczych państw grupy V4 z szeregiem państw Azji Wschodniej: Chinami (którym rzecz jasna poświęcono najwięcej miejsca), Japonią, Koreą Południową oraz Tajwanem. Autor na szczęście skupił się nie tylko na suchych liczbach i faktach dotyczących wymiany handlowej, ale również postanowił uwypuklić potencjalne szanse i zagrożenia dla współpracy.

Dziewiąty rozdział autorstwa Davida A. Jonesa otwiera serię artykułów poświęconych rywalizacji amerykańsko-chińskiej, bez analizy której trudno sobie wyobrazić jakiegokolwiek opracowanie podejmujące tematykę relacji międzynarodowych na Dalekim Wschodzie. Jones w *Cooperation or Confrontation? Assessing the American ‘Pivot’ to Asia in Context – Is It a Western ‘Neo-Liberalism’ Response to China’s New ‘Open Door’ Approach to Europe?* szczegółowo opisuje rosnące zaangażowanie gospodarcze Chin w Europie i Rosji przeciwstawiając je trudnym relacjom Państwa Środka z krajami azjatyckimi. Na to wszystko autor „nakłada” globalne interesy Stanów Zjednoczonych i stawia w swojej pracy ciekawą tezę, iż oto głośny amerykański zwrot ku Azji miał jak do tej pory wymiar czysto ekonomiczny i był raczej pretekstem do redukcji obecności w innych regionach świata.

Wątek zwrotu ku Azji rozwija Kamer Kasim w rozdziale dziesiątym zatytułowanym *The impact of the US Rebalancing Policy toward Asia Pacific on International Relations in the region*. Autor sporo miejsca poświęcił na przybliżenie czytelnikom historii i istoty owego „zwrotu” (dlatego być może warto było rozważyć umieszczenie jego artykułu przed pracą Jonesa?), aby w dalszej części skupić się jego efektach, jak i wyzwaniach dla amerykańskiej polityki. Kasim, podobnie jak Jones, wychodził z założenia, iż na obszarze Azji i Pacyfiku *summa sum-*

marum musi dojść do zmniejszenia napięcia pomiędzy Stanami Zjednoczonymi, a Chinami, gdyż ewentualny konflikt zbrojny jest nie na rękę obu stronom. Duch liberalnej wizji stosunków międzynarodowych jest jak widać wciąż żywy wśród badaczy stosunków międzynarodowych – należy mieć nadzieję, iż nie umarł on również wśród decydentów w Pekinie i Waszyngtonie.

Rozdział jedenasty, którego autorem jest Mateusz Smolaga, zatytułowany został *Asian Development Bank and Asian Infrastructure Investment Bank – is cooperation possible?*. Autor podejmuje się w nim szczegółowej komparatystyki działalności dwóch azjatyckich banków rozwojowych. To prawdopodobnie pierwsza tego typu inicjatywa wśród krajowych badaczy, za co należy się autorowi duże uznanie. Warto jednak podkreślić, iż Smolaga nie poprzestaje na zwykłym porównaniu opartym o „suche fakty”, lecz rozszerza swoją pracę o błyskotliwe rozważania nad przyszłością wzajemnych relacji obu instytucji. Klarownie przedstawia szeroki katalog „za i przeciw” na rzecz potencjalnych scenariuszy – od wrogości do współpracy.

Publikację pod redakcją Tomasza Kamińskiego zamyka rozdział autorstwa Ewy Wardęgi pt. *Constructing a desired image of China: Picture of territorial controversies in Chinese language textbooks*. Autorka podejmuje się w nim kontrowersyjnego³, lecz niezwykle aktualnego

tematu podręczników do nauki języka chińskiego, które wykorzystywane są w mającej globalny zasięg sieci Instytutów Konfucjusza. W swoich badaniach skupiła się na tym jak często i w jakim kontekście przewijają się w owych podręcznikach konkretne nazwy geograficzne odnoszące się do chińskiego terytorium (oczywiście najbardziej interesujące w wynikach jej badań jest użycie tych, które mogą stanowić przyczynek do niebezpiecznych z punktu widzenia Pekinu dyskusji, jak Tajwan (który jak się okazuje po lekturze owych podręczników jest prowincją komunistycznych Chin, a nie odrębnym, choć nie uznawanym państwem), Sinciang czy Tybet). Dalsze wyrazy uznania należą się autorce za wykonanie iście tytanicznej pracy w postaci szczegółowej analizy zawartości tychże książek. Praca choć została umieszczona na końcu publikacji, jest jednym z jej najjaśniejszych punktów.

mgr Marcin Adamczyk
Uniwersytet Wrocławski
Instytut Studiów
Międzynarodowych
Zakład Studiów
nad Bezpieczeństwem
ul. Koszarowa 3
51-149 Wrocław
marcin.amadeusz.adam-
czyk@gmail.com

³ Za co jej i redaktorowi należy się sza-

cunek – wielu badaczy omija tego typu tematy nie chcąc w przyszłości utrudnić sobie badań czy relacja z placówkami za Wielkim Murem.

Julie Wilhelmsen, *Russia's securitization of Chechnya. How war became acceptable* [Российская секьюритизация Чечни. Как война стала приемлемой], Wydawnictwo Routledge, Londyn–Nowy Jork 2017, ss. 239

W anglosaskiej literaturze przedmiotu dotyczącej Czechenii liczba monografii oraz studiów jest ogromna, jednak jeśli spojrzymy na rok wydania na przykład w okresie od 2014 do 2017 r. to można stwierdzić, iż prac naukowych lub też książek opatrzonych z naukową recenzją poruszających kwestie czecheńskie pod względem ilości jest bardzo mała. Recenzowana praca jest jedną z kilku publikacji z serii *Routledge Critical Terrorism Studies*, którą redaguje Richard Jackson. Recenzowana książka jest próbą ukazania procesu sekularyzacji Rosji w Czechenii. Autorka tytułem wstępu zaznacza, iż podjęte przez nią studia nie mają na celu odpowiedzi na pytanie: dlaczego druga wojna czecheńska była motywowana, w celu jej rozpoczęcia, ale jak to zostało przyjęte za uzasadniony obowiązek.

Nowa kampania wojskowa przeciwko Czechenii była przypuszczalnie zaplanowana z wyprzedzeniem, lecz ta książka zdaniem autorki nie będzie miała wpływu na to, aby odpowiedzieć na pytanie do czego dążyło rosyjskie przywództwo. Jak podaje autorka, książka ta ujawnia, jakie były intensywne, praktyczne zwyczaje językowe, opisujące „Czeczenie” i „Czeczenów”

jako egzystencjalne zagrożenie terrorystyczne względem niewinnej i zwyciężającej „Rosji”, które spowodowały realizację możliwych i akceptowalnych gwałtownych praktyk, takie jakie zostały użyte w czasie drugiej wojny czecheńskiej.

Monografia składa się oprócz z podziękowań, wstępu, bibliografii oraz indeksu osób, miejsc i pojęć czy konkluzji i prognoz na przyszłość z trzynastu rozdziałów. W rozdziale pierwszym przedstawiono nam fakt, jak post-strukturalistyczne koncepcje dotyczące wytworu politycznego można wykorzystać do ponownego wyrażania sekurytyzacji jako dyskursywnego procesu legitymizacji. Autorka przeszła do ukazania post-strukturalistycznego wglądu do teorii sekurytyzacji, po tym, jak opracowała pewne stwierdzenia, aby móc odpowiedzieć na pytanie: Jak wojna staje się akceptowalna. Niniejszy rozdział przedstawia kluczowe koncepcje i relacje w dziedzinie sekurytyzacji w nagłówkach proponowanych przez Kopenhaską Grupę Badawczą, która stworzyła i zdefiniowała teorię sekurytyzacji, tudzież przedstawiając zagrożenie egzystencjalne, środki bezpieczeństwa i akceptację odbiorców, oferując post-strukturalistyczną interpretację. Kolejny rozdział pracy to przedstawienie metod badawczych oraz źródeł z jakich korzystała ów autorka. Do swoich badań naukowych, w celu lepszego zobrazowania procesu sekurytyzacji przez Rosjan w Czechenii i zbadania struktury rzeczywistości